

PANEVĖŽIO REGIONO SPECIALIZACIJA.

**Konsultacijų ciklas dėl specializacijos
vystymo ir koordinavimo modelio
tobulinimo**

Monika Miniotaitė
2019, birželis

Kurk
Lietuvai

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

**PANEVĖŽIO
MIESTO
SAVIVALDYBĖ**

Turinys

1. Kontekstas

Lietuvos regioninės politikos Baltojoje knygoje numatyta, kad kiekvienas Lietuvos regionas turi pasirinkti stipriausias ir perspektyviausias savo ekonominės specializacijos kryptis. Tuo remdamasis, Panevėžio regionas pasirinko šešias specializacijas: robotiką ir automatizavimą; transportą, pramonę ir logistiką; biotechnologijas; baldus ir tekstilę; maistą ir gėrimus; žemės ūkį ir gamtos išteklius.

Kad pasirinktos specializacijos būtų vystomos efektyviai, reikalingas koordinuotas bendradarbiavimas ir tarp savivaldybių, ir tarp kiekvienoje iš jų veikiančių specializacijos

vystymu suinteresuotų šalių. Šiuo metu tokią bendradarbiavimą yra sunku įgyvendinti. Panaikinus apskričių viršininkų administracijas, Lietuvoje iš esmės nebeliko regioninės savivaldos lygmens.

Svarbiausia Panevėžio regiono lygmeniu veikianti institucija šiuo metu – Regiono plėtros taryba (RPT), tačiau ji neturi vykdomosios galios ir pakankamai resursų, kad užtikrintų regiono specializacijos vystymą ir koordinavimą. Atskira, tai funkcijai dedikuota, regiono specializaciją koordinuojanti organizacija galėtų būti ta struktūra, kuri užpildytų šį trukumą.

2. Konsultacijos poreikis

Atsižvelgiant į anksčiau atliktos gerosios patirties analizės rezultatus, galima manyti, kad kituose Lietuvos ir užsienio regionuose veikiančių organizacijų modelius būtų galima pritaikyti ir Panevėžio regione. Organizacijų analizė parodė, kad geriausiai regiono specializacijos koordinavimo funkciją galėtų atlikti regioninė plėtros agentūra arba savivaldybių (ir galimai kitų partnerių) asociacija. Taigi kilo poreikis išsiaiškinti, ar išties Panevėžio regiono specializacijos koordinavimas galėtų būti deleguotas regioninei ekonominės plėtros agentūrai arba savivaldybių asociacijai, ir kaip tokį žingsnį vertintų specializacijos vystymu suinteresuotos šalys

Konsultacijų ciklo metu buvo siekiama nustatyti suinteresuotųjų šalių galimybes dalyvauti Panevėžio regiono specializacijos vystyme, išsiaiškinti jų poreikius bei pasiūlymus dėl esamos sistemos tobulinimo ir suprasti jų nuomonę dėl skirtingų specializaciją koordinuojančių organizacijų alternatyvų. Be to, buvo siekiama surinkti rekomendacijas, kuriomis remiantis būtų parengtas Panevėžio regiono specializacijos vystymo ir koordinavimo modelis ir paskatinti regiono savivaldybių, verslo įmonių, nacionalinių institucijų dialogą šia tema.

3. Konsultacijos dalyviai

BIRŽŲ RAJONO
SAVIVALDYBĖ

KUPIŠKIO RAJONO
SAVIVALDYBĖ

PANEVĖŽIO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

PANEVĖŽIO RAJONO
SAVIVALDYBĖ

PASVALIO RAJONO
SAVIVALDYBĖ

ROKIŠKIO RAJONO
SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ ASOCIACIJA

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

EKONOMIKOS
IR INOVACIJŲ
MINISTERIJA

PANEVĖŽIO MIESTO
PRAMONĖS 4.0 VYSTYMO
PATARĖJŲ TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS
KANCELIARIJA

BIRŽŲ RAJONO
VERSLININKŲ
ASOCIACIJA

Rokiškio verslo klubas

4. Konsultacijos metu gautų įžvalgų santrauka

4.1. Dėl esamo modelio

- Planuojama, kad specializacijos atliks vis svarbesnį vaidmenį įgyvendinant regioninę politiką ateityje; atitinkamai Lietuvos ir Europos Sąjungos investicijos turėtų būti nukreiptos į regionus, o ne pavienes savivaldybes – dėl šios priežasties kritiškai svarbu, kad savivaldybės susitartų dėl vieningos jų regiono strateginės krypties.
- Kyla abejonių dėl 2017 metais pasirinktų regiono specializacijų – kiek šis pasirinkimas buvo pagrįstas faktais, ar į sprendimo priėmimą buvo pakankamai įtraukiama visuomenė, ar pasirinkimas nebuvo skubotas, ar sprendimui neturėjo įtakos baimė pasirinkti pernelyg siauras arba „ne tas“ specializacijas ir taip prarasti galimybę kandidatuoti į finansavimą joms vystyti.
- Šešių regiono specializacijų apjungimas į vieną bendrą strateginę kryptį leistų efektyviau panaudoti išteklius ir pasiekti tvarių, ilgalaikių rezultatų. Pramonės 4.0 kryptis strategiškai naudinga, nes vienu ar kitu aspektu yra aktuali visiems šešioms regiono rajonams, apima visas šešias jau anksčiau pasirinktas specializacijas, yra orientuota į ateities ekonomikos poreikius ir atitinka Lietuvos bei Europos Sąjungos prioritetus.
- Apjungus specializacijas visgi svarbu pernelyg neišsiplėsti – reikia nustatyti ir susitelkti į specifines regiono stiprybes, numatyti regiono vietą nacionalinėse bei tarptautinėse vertės grandinėse.
- Tam, kad regiono specializacijos vystymui būtų skiriama išteklių (žmogiškųjų, finansinių ir kt.), svarbu, kad ji būtų atspindėta kiekvienos savivaldybės strateginiuose dokumentuose ir taip „išsiskverbtų“ į visas savivaldybių įgyvendinamas veiklas.
- Kad į regiono specializacijos vystymą būtų nukreipta papildomų investicijų, specializacijai aktualias priemones būtina įtraukti į regiono plėtros planą ir kitus, įskaitant nacionalinio lygmens, strateginius dokumentus. Be to, svarbu aiškiai parodyti, kaip šios priemonės spręš esmines regiono problemas, pavyzdžiui, žemą pragyvenimo lygį, nedarbą, gyventojų skaičiaus mažėjimą.
- Daugelį specializacijos vystymo iniciatyvų galima įgyvendinti jau dabar – tam reikia pasiekti susitarimą tarp savivaldybių, įtraukti socialinius ir ekonominius partnerius bei perskirstyti turimus išteklius, kad jie atitiktų specializacijos prioritetus.
- Papildoma paskata savivaldybėms imtis specializacijos iniciatyvų ir taip paspartinti ekonominę regiono plėtrą galėtų būti šiemet pakeista gyventojų pajamų mokesčio (GPM) skirstymo savivaldybėms tvarka, pagal kurią papildoma GPM dalis priklausys ne tik nuo gyventojų skaičiaus savivaldybėje, bet ir nuo metinio darbo užmokesčio fondo prieaugio.

4.2. Dėl specializaciją koordinuojančios organizacijos

- Specializacija apima daugybę sričių, kurias visas kokybiškai sukoordinuoti būtų sudėtinga, todėl kyla rizika, kad specializaciją koordinuojančios agentūros veikla gali apsistoti ties formaliu, biurokratiniu procesų prižiūrėjimu ir vertinimu („varnelių dėliojimu“). Svarbu užtikrinti, kad nusprendus įkurti organizaciją jos veikla būtų sutelkta į vertę nešanti, bendradarbiavimą tarp suinteresuotųjų šalių palengvinanti ir į rezultatus orientuota koordinavimą.
- Daugelis savivaldybių turi savitus investicijų pritraukimo ir verslo plėtros skatinimo mechanizmus, įskaitant smulkaus ir vidutinio verslo paramos programas bei verslo informacijos centrus – reikėtų numatyti šių centrų ir specializaciją koordinuojančios organizacijos tarpusavio sąryšį.
- Regiono lygmens politinis sprendimų priėmimo organas, priimantis poveikį turinčius sprendimus, yra ir bus RPT, todėl bet kokią regioniniu lygmeniu veikiančią organizaciją reikėtų kurti taip, kad ji būtų atskaitinga ar pavaldi RPT – tokiu būdu organizacijos veikla turėtų legitimumą.
- Regiono lygmeniu veikianti organizacija galėtų būti naudinga koordinuojant ne tik specializacijos, bet ir kitus visam regionui aktualius klausimus, pavyzdžiui, viešojo transporto, atliekų tvarkymo, turizmo maršrutų plėtros, investicijų pritraukimo ir pan.
- Strateginiais klausimais organizacijai galėtų patarti specialiai tam suformuota ekspertų grupė, gerai išmananti skirtingas su specializacija susijusias sritis. Panašiu principu Panevėžyje suburta Pramonės 4.0 vystymo patarėjų taryba yra gera iniciatyva, tačiau nereprezentatyvi – didžiąją dalį tarybos narių sudaro Panevėžio institucijų, verslo atstovai. Patarėjų tarybos sudėtį reikėtų papildyti viso regiono atstovais arba suformuoti kitą panašią tarybą.
- Organizacija vykdydama veiklą turėtų vadovautis specializacijos vystymo strategija. Dabartinis Panevėžio regiono Pramonės 4.0 vystymo strategijos projektas labiausiai atspindi Panevėžio miesto poreikius, todėl nėra tinkamas pagrindas organizacijos veiklai.
- Dėl dažnų pokyčių nacionalinėje regioninėje politikoje (pradėtų iniciatyvų tęstinumo trūkumo), mažo sėkmingai regioniniu lygmeniu veikiančių organizacijų skaičiaus, esamos konkurencijos tarp savivaldybių, jos dvejetainę, ar skirti išteklių Panevėžio regiono specializaciją koordinuojančios organizacijos veiklai.
- Šiuo metu ruošiami Regioninės plėtros įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos RPT turėtų įgauti daugiau galių formuoti ir įgyvendinti regioninę politiką. Planuojama, kad tapusi atskiru juridiniu vienetu RPT turės savo administraciją, kuri įgyvendins regioninio lygmens sprendimus, o patariamuoju organu, padedančiu numatyti startegines regiono plėtros kryptis, taptų iš ekspertų suformuoti kompetencijų centrai. Kol įstatymų pakeitimai ruošiami, tačiau dar nėra patvirtinti, nėra racionalu kurti naują regioninio lygmens organizaciją, nes taptų neaišku, koks būtų jos sąryšis su RPT.
- Dėl organizacijos kūrimo yra daug abejonių, tačiau rajonų atstovai įsitikinę, kad vienoks ar kitoks specializacijos klausimų koordinavimo modelis yra būtinas, nes kitu atveju iniciatyvą nustelbs einamieji darbai.

4.3. Dėl specializacijos vystymo ir koordinavimo modelio tobulinimo

- Regiono savivaldybės ir suinteresuotosios šalys į vieningos specializacijos vystymą įsitrauks tik tuo atveju, jeigu aiškiai supras, kaip ši specializacija atliepa kiekvieno rajono specifiką, kokią konkrečią vertę ji neša kiekvienam rajonui. Šalims svarbu įsitikinti, kad ši vertė tarp rajonų būtų proporcingai paskirstyta, tam užtikrinti turi būti įdiegti saugikliai.
- Regiono savivaldybės sutinka, kad svarbu stiprinti regiono centrą, tačiau tuo pačiu nori užtikrinti, kad į jų poreikius ir specifiką būtų taip pat atitinkamai atsižvelgta, o pasirinkta specializacija netaptų prielaida apleisti aktualias, tačiau su specializacija mažiau susijusias ekonomikos ar kitas sritis.
- Reikalinga išspręsti klausimą, kaip specializacija apima ne tik investicijas į regioną, verslo aplinką, švietimą, mokslo centrų veiklą, rinkodarą, bet ir infrastruktūrą, kultūrą, užimtumo, sveikatos apsaugos ir kitus socialinius klausimus.
- Regiono specializacijos vystymo strategiją ir/ar veiksmų planą reikia tobulinti, į jo rengimą įtraukti viso regiono atstovus, taip pat remtis nacionalinio lygmens dokumentais, pavyzdžiui, Pramonės skaitmeninimo kelrodžiu, Nacionaline pažangos programa ir kt.
- Lietuvoje siekiama mažinti strateginių dokumentų skaičių, todėl specializacijos vystymo priemonės turėtų atsispindėti ne dar vienoje regioninėje strategijoje, o regiono plėtros plane, kuris, planuojama, ilgainiui įgaus kokybiškos strategijos formą.
- Vieningos regiono strateginės krypties, apimančios visas šešias specializacijas, klausimą reikia kelti artimiausiuose RPT posėdžiuose, įtraukti į darbo grupes rengiant naująjį regiono plėtros planą, pristatyti visų regiono savivaldybių tarybos ir komunikuoti kitais būdais.
- Panevėžio miestui rodant lyderystę specializacijos vystymo klausimu, manoma, kad Panevėžys remdamasis galėtų kurti plėtros agentūrą, kurios dalis funkcijų būtų kompetencijų specializacijos srityje kaupimas, bendradarbiavimas specializacijos klausimu su RPT, regiono plėtros plano rengėjais, panašiomis įstaigomis kitose regiono savivaldybėse. Ilgainiui agentūros dalininkais galėtų tapti kitos savivaldybės ir/arba socialiniai ir ekonominiai partneriai arba specializacijos klausimas būtų perduotas RPT, jeigu įvyks planuojami įstatymo pokyčiai.
- Nusprendus kurti Panevėžio miesto lygmens organizaciją, ji turėtų remtis kitų Lietuvos miestų plėtros agentūrų pavyzdžiais („Go Vilnius“, „Kaunas IN“, „Klaipėda ID“) ir atlikti ne tik specializacijos plėtros, bet ir investicinės aplinkos gerinimo, rinkodaros ir kitas, miesto kaip produkto tobulinimo, funkcijas.

5. Išvados

Atlikus konsultacijų ciklą dėl Panevėžio regiono specializacijos vystymo ir koordinavimo modelio, paaiškėjo, kad:

- Šiuo metu nacionaliniu lygmeniu planuojami regioninės politikos pokyčiai neleidžia planuoti regioniniu lygmeniu veikiančių organizacijų kūrimo;
- Panevėžio regiono savivaldybės dar nėra pasiruošusios kurti bendrą organizaciją – pirmiausia svarbu priimti aiškų sprendimą dėl vieningos regiono specializacijos, geriau suprasti, kokią naudą specializacijos vystymas gali atnešti kiekvienam rajonui ir kokių resursų tai pareikalautų, įgyti daugiau tarpusavio pasitikėjimo;
- Kad specializacijos vystymui būtų skiriama išteklių ir iniciatyvos būtų įgyvendinamos net nesant už specializaciją atsakingos institucijos, specializacijos vystymo priemonės turi būti įtrauktos į savivaldybių ir regiono strateginius dokumentus – tam pasiekti reikia skatinti bendradarbiavimą tarp savivaldybių vadovų, strateginio planavimo specialistų ir RPT sekretoriato;
- Bendros regiono specializacijos gairės galėtų būti atspirties tašku ieškant būdų specializaciją įtraukti į strateginius dokumentus, o visų savivaldybių ar net platesnės visuomenės atstovų įsitraukimas į gairių rengimą leistų dalytis gerąja praktika, įgyti daugiau tarpusavio pasitikėjimo, užmegzti vertingus ryšius, užtikrinti, kad visų rajonų poreikiai būtų atstovaujami;
- Kadangi Panevėžio miesto savivaldybė iki šiol rodė lyderystę koordinuojant Panevėžio regiono specializaciją, jos iniciatyva galėtų būti įkurta miesto lygmens koordinuojanti organizacija, kuri, kaupdama patirtį ir kompetencijas specializacijos klausimais, esant poreikiui ilgainiui galėtų išaugti ir į regioninio lygmens organizaciją.

Atsižvelgiant į konsultacijos rezultatus, galima daryti išvadą, kad **yra poreikis inicijuoti savivaldybių dialogą** specializacijos vystymo klausimu ir **suburti atsakingus savivaldybių ir PRT sekretoriato darbuotojus** bendroms specializacijos vystymo **gairėms parengti**. Be to, svarbu įvertinti galimybes **įkurti Panevėžio miesto lygmens organizaciją**, iš dalies atsakingą už specializacijos klausimų koordinavimą, numatyti jos veikimo modelį ir sąryšį su kitomis regiono savivaldybėmis bei RPT sekretoriatu sprendžiant specializacijos klausimus.